

KLP OTRAIS PĪLĀRS: LAUKU ATTĪSTĪBAS POLITIKA

Kā kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) otrais pīlārs ES lauku attīstības politika ir izstrādāta, lai atbalstītu Savienības lauku apvidus un risinātu daudzās ekonomiskās, vidiskās un sabiedriskās problēmas, kādas pastāv 21. gadsimtā. Lielāka elastīguma pakāpe (salīdzinot ar pirmo pīlāru) ļauj reģionālajām, valstu un vietējām iestādēm noteikt individuālas lauku attīstības programmas septiņiem gadiem, pamatojoties uz Eiropas pasākumu plānu. Pretēji pirmajam pīlāram, ko pilnībā finansē no ES budžeta, otrā pīlāra programmas līdzfinansē no ES fondiem un reģionālajiem vai valstu fondiem.

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 38.–44. pants;
- Regula (ES) Nr. 1303/2013 (OV L 347, 20.12.2013.) (kopīgie noteikumi par Eiropas struktūrfondiem un ieguldījumiem);
- Regula (ES) Nr. 1305/2013 (OV L 347, 20.12.2013.) (atbalsts lauku attīstībai);
- Regula (ES) Nr. 1306/2013 (OV L 347, 20.12.2013.) (kopējās lauksaimniecības politikas finansēšana, pārvaldība un uzraudzība);
- *Omnibus* regula (Regula (ES) 2017/2393; OV L 350, 29.12.2017., 15. lpp.) (ar ko groza Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1306/2013).

MĒRĶI UN PRIORITĀTES

Eiropas Savienības lauku attīstības politika kā KLP otrais pīlārs tika noteikta, īstenojot tā dēvēto “Programmas 2000” reformu. To līdzfinansē no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un reģionālajiem vai valstu fondiem.

ELFLA uzdevums ir sekmēt stratēģijas “Eiropa 2020” (ES nodarbinātības un izaugsmes stratēģijas) īstenošanu, veicinot lauku apvidu ilgtspējīgu attīstību.

Komisija lauku attīstības politikā ir noteikusi trīs galvenās prioritātes:

1. lauksaimniecības konkurētspējas veicināšana;
2. dabas resursu un klimata politikas ilgtspējīgas pārvaldības nodrošināšana;
3. lauku ekonomikas un kopienu līdzsvarotas teritoriālās attīstības panākšana, tostarp radot un saglabājot darbvietas.

Šie galvenie mērķi ir iekļauti šādās sešās ES lauku attīstības politikas prioritātēs:

1. sekmēt zināšanu pārnesi lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un lauku apvidos;
2. uzlabot visu lauksaimniecības veidu konkurētspēju un veicināt lauku saimniecību dzīvotspēju;
3. veicināt pārtikas aprites organizēšanu un riska pārvaldību lauksaimniecībā;
4. atjaunot, saglabāt un uzlabot no lauksaimniecības un mežsaimniecības atkarīgās ekosistēmas;
5. veicināt resursefektivitāti un atbalstīt pret klimata pārmaiņām noturīgu mazoglekļa ekonomiku lauksaimniecības, pārtikas un mežsaimniecības nozarēs;
6. veicināt sociālo iekļaušanu, nabadzības mazināšanos un ekonomikas attīstību lauku apvidos.

Lauku attīstības politika tiek īstenota ar dalībvalstu (vai dalībvalstu reģionu) izstrādātām lauku attīstības programmām. Ar šīm daudzgadu programmām piemēro personalizētu stratēģiju, kas atbilst dalībvalstu (vai reģionu) konkrētajām vajadzībām un ir saistītas vismaz ar četrām no sešām iepriekš minētajām prioritātēm. Šo programmu pamatā ir kombinētu pasākumu kopums, kuri izraudzīti no Eiropas pasākumu plāna un sīkāk izklāstīti Lauku attīstības regulā (Regula (ES) Nr. 1305/2013), un tos līdzfinansē ELFLA (sk. turpmāk izklāstīto sīkāko informāciju). Līdzfinansējuma apmērs mainās atkarībā no attiecīgajiem reģioniem un konkrētajiem pasākumiem. Programmas ir jāapstiprina Eiropas Komisijai, un tajās jāietver arī finansēšanas plāns un rezultatīvo rādītāju kopums. Komisija un dalībvalstis ir izveidojušas vienotu sistēmu lauku attīstības politikas uzraudzībai un novērtēšanai. Pašreizējā plānošanas periodā (2014.–2020. gads) ir uzsvērtā koordinācija starp ELFLA un citiem Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem (ESI fondiem), proti: kohēzijas politikas fondi (Kohēzijas fonds, Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Eiropas Sociālais fonds (ESF)) un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds (EJZF).

EIROPAS PASĀKUMU PLĀNS

Savās programmās dalībvalstīm ir jāiekļauj pasākumi šādās jomās:

- zināšanu nodošana un informatīvi pasākumi (profesionālā apmācība, informēšanas kampaņas utt.);
- konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi;
- lauksaimniecības produktu un pārtikas produktu kvalitātes shēmas (jauni veidi kā lauksaimniekiem iesaistīties kvalitātes shēmās);
- materiālie ieguldījumi (lauksaimniecības produktu pārstrāde, infrastruktūra, lauku saimniecību rezultativitātes un ilgtspējas uzlabošana utt.);
- dabas katastrofās un negadījumos skartā lauksaimnieciskās ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisku pasākumu ieviešana;
- lauku saimniecību un uzņēmumu attīstība (atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem darbības uzsākšanai, ar lauksaimniecību nesaistītas darbības lauku apvidos u. c.);

- pamatpakalpojumi un ciematu revitalizācija lauku apvidos (platjoslas pārklājums, kultūras pasākumi, tūrisma infrastruktūra utt.);
- ieguldījumi mežu attīstībā un to dzīvotspējas uzlabošanā (apmežošana un meža platību izveide; agromežsaimniecības sistēmu ierīkošana, profilakse un atjaunošana pēc kaitējuma, ko mežam nodarījuši meža ugunsgrēki, dabas katastrofas un katastrofāli notikumi, tostarp kaitēkļu invāzijas un slimību uzliesmojumi, kā arī klimata pārmaiņu draudi; ieguldījumi nolūkā uzlabot meža ekosistēmu noturību un ekoloģisko vērtību un vairot meža spējas mazināt klimata pārmaiņas; ieguldījumi mežsaimniecības tehnoloģijās un meža produktu pārstrādē, mobilizēšanā un tirdzniecībā);
- ražotāju grupu un organizāciju izveide;
- tādas lauksaimniecības prakses saglabāšana, kas labvēlīgi ietekmē vidi un klimatu un mudina izdarīt nepieciešamās pārmaiņas (agrovides un klimata pasākumi). Šo pasākumu iekļaušana lauku attīstības programmās ir obligāta. Saistībām ir jābūt plašākām nekā obligātie noteikumi;
- subsīdijas bioloģiskajai lauksaimniecībai (pārkārtošanās maksājumi vai palīdzība bioloģiskās lauksaimniecības prakses saglabāšanai);
- *Natura 2000* un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi;
- maksājumi apvidiem, kuros ir dabas vai kādi citi specifiski ierobežojumi;
- dzīvnieku labturības maksājumi;
- maksājumi mežsaimniecības, vides un klimata aizsardzības un mežu saglabāšanas dienestiem;
- lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas ražošanas ķēdē iesaistīto dalībnieku sadarbības veicināšana (centru un tīklu izveide, kā arī Eiropas inovāciju partnerības (EIP) darba grupu veidošana lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas jomā);
- risku pārvaldības instrumenti: lauksaimniecības kultūru, dzīvnieku un augu apdrošināšana; kopfondi, kas izmantojami saistībā ar nelabvēlīgiem klimatiskajiem apstākļiem, dzīvnieku un augu slimībām, kaitēkļu invāzijām un vides negadījumiem; ienākumu stabilizācijas instruments (finansiāla līdzdalība pašpalīdzības fondos, no kuriem lauksaimniekiem izmaksā kompensācijas būtiska ienākumu krituma gadījumā).

Jānorāda, ka *Omnibus* regula, kas stājās spēkā 2018. gada 1. janvārī, būtiski mainījusi pašreizējo riska pārvaldības shēmu. Ar jauno regulu ievieš konkrētai nozarei piemērotu jaunu stabilizācijas instrumentu, ar ko sniedz kompensāciju lauksaimniekiem smagos ienākumu krituma gadījumos, kam varētu būt liela ekonomiskā ietekme uz lauku apvidiem. Šo konkrētai nozarei piemēroto stabilizācijas instrumentu izmanto gadījumos, ja ienākumu kritums pārsniedz 20 %. Līdzīgs apdrošināšanas līgumu atbalsts tagad ir pieejams gadījumos, ja ir iznīcināti vairāk nekā 20 % no lauksaimnieku gada vidējā produkcijas apjoma.

Lauku attīstības regulā ietverta arī augšupēja vietējās attīstības pieeja, ko īsteno vietējās ieinteresētās personas (*LEADER* pieeja). Turklāt ELFLA finansē Eiropas tīklu, kura mērķis ir kopīgā tīklā apvienot valstu tīklus un valstu organizācijas un struktūras, kas Savienībā darbojas lauku attīstības jomā, kā arī EIP tīklu, kas sniedz iespēju lauksaimniekiem un pētniekiem sazināties un apmainīties ar zināšanām. Turklāt regulā skaidri noteikts, ka dalībvalstis var īstenot tematiskās apakšprogrammas, kas paredzētas jaunajiem lauksaimniekiem, mazajām lauku saimniecībām, kalnu apvidiem, īsu apgādes ķēžu veidošanai, sievietēm lauku apgabalos, klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās pasākumiem, bioloģiskajai daudzveidībai un atsevišķu lauksaimniecības nozaru pārstrukturēšanai.

FINANŠU ASPEKTI

Lauku attīstībai ir piešķirti apmēram 100 miljardi EUR no daudzgadu finanšu shēmas 2014.–2020. gadam un 61 miljards EUR no dalībvalstu publiskajiem līdzekļiem. Visvairāk līdzekļu no ELFLA saņem četras valstis, proti, Francija (11,4 miljardus EUR), Itālija (10,4 miljardus EUR), Vācija (9,4 miljardus EUR) un Polija (8,7 miljardus EUR). Vismaz 30 % no ELFLA līdzekļiem ir jāizmanto ieguldījumiem vides un klimata jomā, kā arī mežu apvidu attīstībā un mežu ilgtspējas uzlabošanā, agrovides un klimata pasākumiem, bioloģiskajai lauksaimniecībai un programmas *Natura 2000* maksājumiem. Turklāt vismaz 5 % no ELFLA līdzekļiem ir jāpiešķir *LEADER* pieejai. Atbalsta summas un likmes detalizēti ir izklāstītas regulas II pielikumā (piemēram, atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem darbības uzsākšanai var sasniegt 70 000 EUR, atbalsts kvalitātes shēmām – 3000 EUR gadā, savukārt atbalsts bioloģiskajai lauksaimniecībai par daudzgadīgo kultūru audzēšanu – 900 EUR gadā).

ĪSTENOŠANA

Laikposmā no 2014. gada decembra līdz 2015. gada decembrim Komisija ir apstiprinājusi 28 dalībvalstu izstrādātās 118 lauku attīstības programmas. Divdesmit dalībvalstis ir izvēlējušās īstenot vienu vienīgu valsts programmu, un 8 dalībvalstis izvēlējušās izmantot vairāk nekā vienu programmu (lai ņemtu vērā valsts ģeogrāfisko vai administratīvo struktūru). Otrā pīlāra pasākumu īstenošana ir ļoti atšķirīga katrā dalībvalstī un pat vienas dalībvalsts ietvaros. Pirmie pieejamie analīzes dati liecina, ka dalībvalstis bieži vien ir izvēlējušās turpināt iesāktos pasākumus. Trīs visbiežāk izvēlētie pasākumi no Eiropas pasākumu plāna ir materiālie ieguldījumi (23 % no kopējiem publiskajiem izdevumiem), agrovides un klimata pasākumi (17 %) un maksājumi apvidiem, kuros ir dabas vai kādi citi specifiski ierobežojumi (16 %). Bieži arī norādīts, ka otrā pīlāra īstenošanas administratīvie pasākumi ir pārāk sarežģīti. Tādēļ viens no nākamās KLP modernizācijas pēc 2020. gada mērķiem varētu būt vienošanās par vienkāršākām pieejām, kas var nodrošināt pietiekamu pārskatatbildību, neradot nesamērīgu slogu pārvaldības iestādēm un maksātājiestādēm, kā arī labumguvējiem.

KLP REFORMA PĒC 2020. GADA

Komisija 2017. gada 29. novembrī publicēja jaunu paziņojumu “Pārtika un lauksaimniecība nākotnē”, kam pamatā ir Korkas deklarācija par lauku attīstību (*Cork*

2.0) (apspriedes par otrā pīlāra nākotni tika sāktas Eiropas konferencē, kas notika 2016. gada septembrī Korkā). Paziņojumā uzsvēta ilgtspējīga attīstība, dabas resursu saglabāšana un vajadzība nodrošināt paaudžu atjaunotni. Kas attiecas uz paaudžu atjaunotni, tad paziņojumā pausts aicinājums dalībvalstīm izstrādāt programmas, kurās ņemtas vērā jauno lauksaimnieku vajadzības, un ierosināts vienkāršot jauno lauksaimnieku piekļuvi finanšu instrumentiem, ar ko atbalstītu ieguldījumus lauku saimniecībās un apgrozāmo kapitālu. Visbeidzot, paziņojumā izklāstīts jauno prioritāšu kopums, galveno uzmanību pievēršot pievienotās vērtības veidošanas ķēdēm tādās jomās kā tīra enerģija, jaunā bioekonomika, aprites ekonomika un ekotūrisms.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Iepriekšējā KLP reforma pirmo reizi tika pieņemta parastajā likumdošanas procedūrā (koplēmuma procedūrā) (3.2.3.). Eiropas Parlaments kā līdztiesīgs likumdevējs pilnībā ir pildījis savu uzdevumu, jo īpaši nodrošinot, ka vismaz 30 % no ELFLA līdzekļiem ir jāizmanto ieguldījumiem darbībās, kas saistītas ar vidi un klimata pārmaiņām, mežu apvidu attīstību un mežu ilgtspējas uzlabošanu, agrovides un klimata pasākumiem, bioloģisko lauksaimniecību un programmas *Natura 2000* maksājumiem, kā tas izklāstīts iepriekš. Parlaments arī pieprasīja, lai ELFLA līdzfinansējuma likme tiktu noteikta 85 % apmērā mazāk attīstītajos reģionos, tālākajos reģionos un Egejas jūras mazajās salās (Padome sākotnēji ierosināja līdzfinansēšanas likmi noteikt 75 % apmērā). Visbeidzot, Parlaments panāca, ka apvidiem, kuros ir dabas vai kādi citi specifiski ierobežojumi, maksimālā par vienu hektāru izmaksājamā summa ir 450 EUR/ha, nevis 300 EUR/ha, kā to sākotnēji ierosināja Komisija un atbalstīja Padome.

François Nègre
02/2020

